

— Kaksoismonopolimme tekee ehkä helpommaksi saada EY vakuuttamaan siitä, ettei vähittäismyyntimonopoli suosi kotimaisia tuotteita. Tuotannon ja vähittäismyyntin välillä vallitsee eräänlainen jännite, ja meillä Ruotsissa tuo jännite on kahden eri yrityksen välillä.

Et siis ole kovin huolestunut Ruotsin sisäisestä tilanteesta?

— Toisaalta olen. Alkoholipolitiik-

kaa täytyy herkeämättä puolustaa. Tällä alalla populistiset näkemykset leviävät nopeasti ja julkisuus tukee niitä auliisti. Populismien riski kasvaa, jos päästämme maahan vahvat yrityshintressit.

Uskotko vielä, että WHO:n 25 %:n vähentämistavoite voidaan saavuttaa Ruotsissa?

— Olen usein käyttänyt esimerkkinä ajanjaksoa 1976—1984, jolloin ku-

lutus laski meillä 22 % tai — toisin sanoen — 21 cl puhdasta alkoholia vuotta ja yli 15-vuotiaasta asukasta kohden. Saavuttaaksemme WHO:n tavoitteen vuoteen 2000 mennessä meidän tulisi vähentää kulutusta vuosittain 14 cl. Se ei ole mahdotonta, mutta vaatii ennen kaikkea voimaperäistä hintapolitiikkaa.

Kerstin Stenius

Alkoholin käytön yhteiskunnalliset haitat

Norjassa järjestettiin 27.—31. elokuuta 1990 asiantuntijakokous aiheesta alkoholin käytön yhteiskunnalliset haittavaikutukset. Kokouksen oli kutsunut koolle Norjan sosiaali- ja terveysministeriö Wienissä toimivan Yhdistyneiden kansakuntien Centre for Social Development and Humanitarian Affairsin tuella.

Kokouksen tarkoituksena oli toimia tiedon ja kokemusten vaihdon foorumina. Sen aikana keskusteltiin muun muassa alkoholin käytön taloudellisista ja sosiaalisista kustannuksista, alkoholin käytön yhteiskunnallisista ja kulttuurisista aspekteista sekä alkoholiehtoisten haittojen ehkäisemisestä ja hoidosta. Kokous pyrki selvittämään, mitkä olisivat ne toimenpiteet, joihin voidaan turvautua erilaisissa yhteiskunnissa sekä kansainvälisellä tasolla ratkaistaessa alkoholin käytön aiheuttamia ongelmia. Erityistä huomiota kiinnitettiin yhteiskunnallisten ja ympäristötekijöiden osuuteen alkoholihaittojen synnyssä sekä toimintaohjelmiin, joilla estettäisiin ongelmajuomista, autettaisiin alkoholiongelmaisia sekä tuettaisiin heidän perheitään ja yhteisöjään.

Kokouksella on varsin pitkä historia. Kaiken voidaan sanoa alkaneen vuonna 1985, jolloin ryhmä pohjoismaisia asiantuntijoita (Ketil Bruun, Tõmas Helgason, Torbjørn Mork ja Jan Ordning) osoitti Pohjoismaiden

hallituksille kirjeensä, jossa se totesi alkoholin kulutuksen ja tuotannon kasvaneen ja alkoholikysymyksen kansainvälistyneen. Nämä asiantuntijat totesivat myös, että alkoholilla oli varsin vaatimaton asema Yhdistyneiden kansakuntien ohjelmassa esimerkiksi huumeisiin verrattuna. He pitivät tätä epäkohtana, koska alkoholihaittojen voitiin osoittaa olevan selvästi suurempia kuin huumeiden aiheuttamat haitat. Tätä taustaa vasten he päätyivät ehdottamaan seuraavaa (Bruun & al. 1986):

— Pohjoismaiden tulisi toimia niin, että YK saa alkoholikysymyksiä koskevan erityisohjelman.

— Pohjoismaiden hallitusten tulisi laatia ehdotus, jossa esitetään, että YK:n talous- ja sosiaalineuvosto (ECOSOC) ottaa alkoholiasiat käsitteilyyn omana erityiskysymyksenään, kuten on laita huumeiden ja psyko- trooppisten aineiden.

— Pohjoismaiden tulisi pyrkiä siihen, että YK:n erityisjärjestöt voimistaisivat panostaan alkoholikysymyksissä.

Pohjoismaiden sosiaali- ja terveysministerit päättivät ottaa kirjeessä mainitut asiat esille Yhdistyneiden kansakuntien sosiaalisen kehittämisen toimikunnassa (Commission for Social Development), ja näin tapahtui vuonna 1987. Monia kokouksia ja neuvotteluja käsittäneen prosessin tu-

loksena oli Yhdistyneiden kansakuntien talous- ja sosiaalineuvoston (ECOSOC) päätös 1989/49 (Opening . . . , 1990). Tällä päätöksellä hyväksyi ECOSOC sosiaalisen kehittämisen toimikunnan suosituksen, jossa muun muassa ehdotetaan Yhdistyneiden kansakuntien toteuttamaa tutkimusta alkoholin käytön haitallisista yhteiskunnallisista seurauksista. Tämän tutkimuksen tulisi perustua koolle kutsuttavan asiantuntijakokouksen raporttiin. Samassa yhteydessä ECOSOC myös hyväksyi Norjan hallituksen tarjouksen isännöidä asiantuntijakokousta, jonka raportti muodostaisi perustan Yhdistyneiden kansakuntien tuleville toimille tällä alueella.

Edellä mainittu alkoholin käytön haitallisia sosiaalisia seurauksia käsittelevä asiantuntijakokous pidettiin Oslolla 27.—31. elokuuta 1990. Osanottajina olivat 10 valtion viralliset edustajat, WHO:n ja ILO:n sekä United Nations Center for Social Development and Humanitarian Affairsin edustajat, ICAA:n, IOGT:n ja IULA:n edustajat sekä 13 asiantuntijaa 12 eri maasta. Kokous rakentui etukäteen jaossa olleille 7 taustaraportille, niiden kommentoinneille sekä 8 valtion edustajan esittämille kansallisille raporteille.

Kokouksessa esille otetut keskeiset teemat olivat alkoholin kulutuksen trendit sekä alkoholin tuotannon ja kaupan taloudellinen merkitys, alkoholin käytön taloudelliset ja yhteiskunnalliset kustannukset, alkoholin käyttöön liittyvät sosiokulttuuriset

erot sekä alkoholihaittojen ehkäiseminen ja rajoittaminen.

Alkoholin kulutuksen todettiin lisääntyneen kolmen viime vuosikymmenen aikana. Monissa teollisuusmaissa kulutuksen huippu saavutettiin 1970-luvulla, minkä jälkeen kulutustaso on joko pysynyt ennallaan tai alenut. Kuitenkin 1980-luvun jälkipuoliskolla kulutus on jälleen alkanut lisääntyä eräissä teollistuneissa maissa. Kehitysmaita koskevat tiedot ovat vähäisiä. Ne viittaavat kuitenkin siihen, että kulutus on kehitysmaissa kasvamassa.

Kokouksessa todettiin, että saatavilla olevat tilastotiedot ovat riittävän luotettavia, jotta niiden perusteella voidaan arvioida kulutuksen kehitystä. Silti olisi kehitettävä standardoituja menetelmiä tilastoimattoman kulutuksen arvioimiseksi.

Pelkästään kokonaistaloudelliselta kannalta katsottuna alkoholin taloudellinen merkitys todettiin suhteellisen vähäiseksi myös maissa, jotka kansainvälisesti katsottuna ovat huomattavia alkoholin tuottajia. Tämä ei kuitenkaan ratkaise kysymystä alkoholin taloudellisesta merkityksestä. Esimerkiksi alkoholista peräisin olevat verotulot tai alkoholin osuus kulutusmenoista ovat monissa maissa varsin suuret. Alkoholin taloudellista merkitystä on siksi tarkasteltava laajasta perspektiivistä.

Alkoholitalouden piiriin kuuluvat myös tutkimukset, joissa on pyritty arvioimaan alkoholin aiheuttamien kustannusten suuruutta. Näiden tutkimusten suorittamista ovat vaikeuttaneet empiirisen tiedon puute ja metodologiset ongelmat. Samoista syistä poikkeavat suoritettujen tutkimusten tulokset huomattavasti toisistaan. Siksi on tarpeellista keskustella erilaisten alkoholin aiheuttamien kustannusten

arviointitavoista sekä niiden eduista ja haitoista. Kokouksessa todettiin, että varsinkin yrityksiä arvioida alkoholin käytön yhteiskunnallisia kokonaiskustannuksia on arvosteltu, koska niiden käyttökelpoisuus päätöksenteossa on vähäinen. Kokonaisarvioon pyrkivien laskelmien ohella voidaan myös arvioida eri toimenpiteiden vaikutuksia. Todettiin, että on olemassa monia vaihtoehtoisia toimintalinjoja alkoholiongelmien vähentämiseksi ja että olisi tärkeää tietää, mitkä ovat näiden vaihtoehtojen kustannukset ja hyödyt. Siksi olisi edistettävä erilaisten ehkäisystrategioiden keskinäiseen punnintaan liittyvien kustannusten ja hyötyjen laskemista.

Alkoholin käytön sosiaalisia ja kulttuurisia eroja tarkasteltaessa todettiin muun muassa, että antamatta liian ihanteellista kuvaa voidaan väittää monien ei-eurooppalaisten yhteisöjen kyyneen säatelemään perinteistä alkoholin käyttöään. Nykyinen tilanne on pulmallinen muun muassa siksi, että nopea kaupungistuminen, maailmanlaajuiset yhteydet sekä traditionaalisen sosiaalisen kontrollin löystyminen ovat johtaneet monissa maissa vakaviin alkoholiongelmiin.

Alkoholiongelmien ehkäisyä käsiteltäessä todettiin, että alkoholiongelmien ehkäisyssä on kohderyhmänä oltava koko väestön eikä tavalla tai toisella alkoholiongelmaisiksi määriteltyjen yksilöiden. Tällä toteamuksella kokouksessa ei kuitenkaan pyritty vähättelemään alkoholiongelmien varhaisen toteamisen merkitystä.

Kokouksessa tarkasteltiin myös erilaisia alkoholipoliittisia toimenpiteitä ja niiden vaikutuksia. Kokous totesi, että alkoholijuomien hinnoittelulla ja saatavuuden säätelyllä on itsenäistä vaikutusta alkoholin käyttöön. Kokous katsoi myös monien maiden ko-

kemusten osoittavan, että hintapolitiikka ja tiukka saatavuuden säätely ovat tehokkaimmat kontrollitoimenpiteet. Vaihtoehtojen tarjoamista alkoholin käytölle sekä mainonnan ja muun myynninedistämisen säätelyä pidettiin myös mahdollisina vaikuttavina strategioina, joita kannattaisi edelleen tutkia. Edelleen kokous totesi, että alkoholiongelmien säätely ei voi olla vain terveyssektorin vastuualueena vaan edellyttää laajaa yhteistyötä yhteiskunnan eri sektoreiden välillä.

Kokousta varten valmistellut taustaraportit tullaan julkaisemaan lähitulevaisuudessa.

Kokouksen loppuraportin suosituksissa esitetään toivomus, että alkoholin käytön negatiivisiin sosiaalisiin seurauksiin liittyvät kysymykset otettaisiin mukaan YK:n ohjelmiin. Suosituksissa edellytetään YK:lta aloitteellisuutta alkoholihaittoja koskevassa tutkimustoiminnassa ja sitä käsittelevien kokousten järjestämisessä samoin kuin teknisen avun antamista kehitysmailla alkoholikontrollin alueella.

Kirjallisuus

Bruun, Kettil & Helgason, Tómas & Mork, Torbjørn & Ording, Jan: Till regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Alkoholpolitik 3 (1986): 1, 2—3

Opening statement by Wenche Frogn Sellæg, Minister of Health and Social Affairs. Expert meeting on the negative social consequences of alcohol use, Oslo, 27 August—1 September, 1990

Report of the Expert meeting on the negative social consequences of alcohol use, Oslo, 27 August—1 September, 1990.

Esa Österberg